

ARRANTZALE-OITURAK

Euskalerria ta itsasoa. Mariñel jator batentzat muga gabekoa izan oi da itsasoa.

Elezarrak dioskunez, itsasoak ekarri ei eban "Euskaldunak" ontzia Adour eraño, Ondikola printzearen agindupean Iguskia ta Ilargia, Himalayako artzai gazte bi ontzi berean ekarriaz.

Adourretik Itxassuraño eldu zan eta bere emaitza Euskalerrian zear edatu ei zan.

Itsasoak, bestalde, munduko alde guztietan ezetuazo eban Euskalerriko izena.

Arrantza izan zan historia-aurreko euskaldunaren jarduera mota bat. Mesolítico garaian (9.000/400 k.a.) arrantzaren bidez abeltzaintza ta nekazaritzaren akatsak arinduten ziran. Apurapurka mendiko gizona itsasoagaz eskuartuten asi zan.

Balea-arrantza erabat onartuta egoan XII gizaldirako. Esate baterako Bermeo, Portugalete ta Lekeitioko Eraikitzeo Agiriak diñoskue

Bizkaiko Jaunak bere esku eukala "arrain-bostekia" (quincioa).

Gizaldietan zear Bale-arrantza izan zan Itxaso-ekintzarik garrantzitsuena. Eta gure kostaldean gitxitu zan araberan Terranoba alde-ra jo eben lenengo ta Groelandiara geroago. Euskaldun arrantzaleengandik ikasi eben "Balén-arrantza" leiakide izango ziran Engladar ta Holadatarrak.

Arrezkeroz gora-berak egon ziran arrantzan, salerosketan, itsas-lapurretan ta gudaketa arlotan.

Erdi aldeko Mendean Itsaszaleen Kofradiak agertu ziran. Izan be santu/santen erlijoso-profesionaltasun giroan sortu ziran alkarte oneik. Adibidez, Bermeon, 1614-11-13 an.

Pio Barojaren esanetan desbardiñak ziran mariñelak, itsaz-gizon, itsaz-zabaleko arrantzale, bale-arrantzale, makallao-arrantzale, ta kostaldeko arrantzaleak.

Araudietan desbardiñetako lez aitatzen dira: mareante, navegante, arrantzale, sardinzale, regatero, maestro, mariñel, morroi, ontzi-mutil izenekoak eta atalayero, campanero, mayordomo, guarda-puerto, señoero, ventador lanbidekoak.

Arrantzale batzuk nekazari beiñekoak genduzan eta alderantzizkoak be bai.

Anastasio Arriendak diñonez " arriskutan ipiñi bear gure bizitzak bizi al izateko".

Ba ziran, bai, arriskuak.! Galernak, esaterako. Onetariko bat Bermeon, 1878-jorraillak 20 an.: 14 txalupa desagaertu ta 106 arrantzaleen artetik, 88 ito. Elantxoben:5 txalupa desagertu, ta 35 arrantzale ito.Beste 8 Lekeition.

Bermeon gertatu zan galerna gogorrenetarikoa 1912-8-12 an, eundaka arrantzale desagertuz.

Arrantzaleak ondo asko daki eriotza dala erremediorik ez daukana :Atara egik ardaoa, erroia dan baño baltzagoa eztok izango-ta"

Oztopo asko izan dauz arantzaleak bizirik irauteko.Adibidez:gudak, lanbide murrizketak, etxe erretzeak, ontzi atzerritarrak portuetann egindako erasoak, guda talde zapaltzaleen gudariak mantentzea, et.a.

Itsasgizonen erroldaren bidez mariñelen lebak konpontzen ziran. 1760 ko erroldan 1.342 onartuak doguz lanbide ezberdiñetarako. Geroago 1822 ko erroldan 2.134 gizonetzko arkitu ziran, euretatik 134, Armadako zeregiñetarako. Udaletxe bakoitzari lebatarako, kupo bat eskatuten jakon.

1.733 urtean, Plentzia ta Lekeitoko Itsas endore-maiordomoari errolda berrizkusi ta gitxitutea exijitu jakon. Urte onetan "lebak" ezin izan ziran iñolaz be osatu, gai ziran geienak Terranoba aldean arrantza lanean ibilli ziralako.

Eun urte geroago ez ziran amaitu arazoak. 1733 gnan arrantzagintzak gorantza jo eban arrain ugaritsuagaitik.

1.592 an. Erregetzak onartu ebazan gipuzkoar arrantzaleen kexuak, izen emotea naitakoa izan bear zala aginduz.

1876-7-21 ko Abolizalearen araberean Itsasorako Matrikulatutako gazteak, Estaduko Itsastaldean serbitzear egozanak, ezingo eben atzerriko uretan ibilli, 2.000 pesetako fiantza aurreratu arte.

Erlijosio tankerako aginduak be emon jakiezan arrantzaleei. Orretiko zerga ordaindu bear eutsoen Mareage eritxon Kofradiari, edo ta euneko bata Bermioko Talaiko Eleizeari ;bai eta Lekeitioko Kofradi-ereikuntza ta Prebosteari be.

Plentziako Kofradiko arrantzaleak gau eta egunez edo jaiez Araudiak ipinitako neurrietan arrantzan egin eikien. Alan be, kexuen indarrez lortu eben sapatu ta jaietan arrantzan al egitea.

Bizkaiko Portuetakoak eskubide apartekoak bereganatu ebezan arrantza arloan ezezik, gañerako eratorriko lenbidetan be. Kalagurriko gotzaiak, 1.819 an agindu zabala eskeñi eutsien Ondarru ta Lekeitikoari, Bisigu ta Lebatz arrantzarako, jagokien Bikarioaren baimenaz, beti be galazoaz gauetako Jituan- erara arrantzan egitea ta sareaz sardina ta antxoak arraptea.

Nabarmendu bearra dogu, kostaldeko eusko emakumearen lana, kemen ta jite bereziaz gaztetatik eldu arteño, nasetako sareak konpontzeari ekiten deutsona.

Bermiotarrak bertako emakumeen izaeraz jabe-tzen dira : kementsuak, ausarditsuak, aundinaiak. Inude bikañak, Santurtziarren pareko, "sardina freskue" oiukatutzen ebenen antzekoak.

Gazigintzan gora aldiak ikusi ziran.

Arrantza munduaren zear, edozein lekutan sortzen dira mitoak, elezarrak, siniskeriak... alantxe sasi jainkoetan, sorgiñetan, txerrenetan, animetan, mamuetan, iratxoetan, eta gizaki-aberetan gauzatuz.

Izan be izadi indargure gorde eziñak dira mito orreik, antziña-antziñako gizonaren babeski legeaz, esaera onen ildotik "IZENA DUEN GUZTIA OMEN DA".

Eusko Mitoloji aroan gagoz, lamien aurrean, beste lekuetan Jentillak izenagaz ezetuak. Eusko lamia (lamiña, lamiñaku) emakume –ninfa, altura txikiko jeinua dogu, taldetan koba edo mendikostaldetako leizetan bizi dana. Barrualdealdean gorribaltza ta egazti oñadun emakume arruntak lez agertzen dira. Kostaldean, barriz, gorputz-bealdez arrain-isatsadunekoak doguz, norditar erritarren tankerakoak.

Ogoñoako lamiak, Orozko ta Zeanuikoen antzera, bekokian begibakarra eukien eta Ogoñoako koba "Lexa" deritzon bizi ziran. Antziñakoen esanetan inguruen ibiltzen ziranak eraso ta bildurtuten ei ebazan. Persona arruntak, eurengeatik babestuteko Natibitate goizean GABON-ARI edo SORGIN ARIEGAZ egindako alkandor-atorrakaz jazten ei ziran. Goruetan ekitea ei zan lamien zereginetako bat.

Lekeitioko ta Ondarrabiko arrantzaleak bildur ei ziran arrantzako garaian, euren izenak oguztaztea; ez eta deabruarena, arratoi edo katuarena. Izenaren ordez “beste mutilla” (deabrua), “putz egitekoa”(katua), “belarri txikiña” (arratoia), ta “pendulen kontrakoa” (sorgiña) agoan artuz.

Sorgiña, gaubaren nausi da, kaltegarri ta illunpetako adizkide. Abere itxurak artuten dauz sarritan, batez be katuarenak.

Sorgin sasierlijioa, Pirineo aldeko HEDOn, sorgin-azti batek sortu ei eban. Sasi erlijioaren jaiak AKELARREN ospatzen ziran. Terranobako euskal arrantzaleak sorgin-ospeagaz ziran eza-gunak.

Indar kaltegarrientzat sendabide ugariak eukezan arrantzaleak. Ibarregelutarrak San Pedro iruduaren ezpaltxuek eroaten euriezan itxasoraldirako. Lekitiotarrak belar ta lora bedein-

katuak erre ostean, txaluparen iru txokotan ipinten ebezan sorgiñak uxatzeko.

Ekaitz aldietan Lekeitioko umeak maixuegaz batera San Juan Talaiko portu edo ermitan bilduten ziran letaniak abestuz.

Gabonetan egindako ogi zati bat (kurrusko) itsasora jaurtitzen eben bere asarrealdi baretzeko asmotan. Kilin Kalanka be ospatuten zan San Pedroren irudia prozesioan porturaño eroan eta iru bider uretarantz makurtuaz.

Zarren esanetan Eibarko lamiak eta sorgiñak desagertu ei ziran armak(eskopetak) egiten asi az batera.

Arrantzaleen bizitzan urrengo lanbide oneik nabaritutuen jakuz: talaierua, mayordomoa, itsasoko alkatea, danbolinterua, neskatillak (deizaleak).

Ba dogu Suzko Zezena, Zezen gorri deritxona, gauzez lur azpitik sua dariola urtetan eban Jeniua, Beigorri edo txaalgorri izenagaz ezetuten dana.

Leidu leiken lez, iñoz Jaungokoak Bermio zigortu eban Burgo mendi gañetik suzko zezen bat bialduz eta San Juan Portalieraño elduaz, sutan ipiñiaz erri guztia.

Garrantzi andiko urtea 1.297 koa. merkatari ta salerosleak kanporatuten asi ziralako. Orrek Bermeori berakada andie eragin eutson.

Gizaldi erdien 3.000 etxetik 500 ño jatsi ziran, 1.347, 1.360, ta 1.442 urteetako suteen erruaz.

1.547 ko Ordenantzen esanetara, sute gogorrena 1.504 –abenduako 13 an jazo zan, erri osoa suak artu ebalako.

Garrantzizkoa dogu Lekeitioko Kaxarrankaren ospakizuna. Baita erlijioso utsezkoa izan edo ez izategaitik, eleizako arduradunakaz eukitako eztabaidea.

Garrantzizkoa be Estropaden ospakizuna.

“Partillasen” banaketa txalupetxean egiten zan.

Agustín Arrien